

R A P O R T

SUL CONCORS DE LENGA D'OC

PER

LE SENHE JOAN SÉGUY

UN DELS QUARANTA MANTENEIRES

SENHES MANTENEIRES,

Ongan l'Academia dels Jòcs Florals a podut triar una garba de pèças en lenga d'òc mai espessa, gaire-ben tres còps mai que non pas l'an passat, e tanben milhor granada, e los jutges academics an pas avut cap de pena à atribuir las recompensas; direm mèmes que s'aurián podut aisidament balhar mai de flors, aujessan possat dins lo casalòt occitan de dòna Clemença. Per benastre ongan n'a espelit una tota noveleta, e coma es una d'aquelas plantas que los botanistas apèlan *vivaces*, tornarà d'ara en avans sortir à cada prima, per tant que i auja à Tolosa una Academia dels Jòcs Florals per l'aborir e un Capitòli per l'emparar, çò que nos mena, plan solide, ducas à las acabalhas del genre uman. Es à la generositat del Municipi de Tolosa, mai que mai à l'afogament del senhe Bazerque, cònsol de la nòstra ciutat, que devem la creacion d'una subvencion per una flor novèla assignada al concors de lenga d'òc. Los autres còps, lo còst de totas las nòstras flors èra afar dels Capitòls, e se pòt pas dire consi nos sap plan de veser lo Municipi mondin de 1960 tornar à-n-aquela tant allegra tradicion, e lo ne mercejam e lausam

de tot còr. Tornant à una idèia proposada en 1813 per nòstre confraire Picot de Lapeyrouse, avem causit la flor que son nom científic es *Narcissus poeticus*, « la narcisse des poètes », tant à causa de son nom especific, de sa polida legenda, coma de la puretat canda e de la doça sentor de sa flor, e demèst sons noms occitans, lo provençal de *corba-dòna*, es à dire « la dòna del còl clinat ». Per sa primièra espelida, la corba-dòna a tot naturalament virat sa genta tèsta cap à-n-aquel Lemosin ont es nascuda la poesia d'òc fa ara nòu cents ans : lo senhe Rogèr Ténèze, lemosin despaïsat à l'Île de France, nos es vengut provar que son terraire pòrta totjorn frut. Los darrèrs fruts benlèu ? La pèça coronada, *Soleza*, ditz l'amargum d'un país que se mòr : la montanha lemosina se vuda

*De tres bòrias n'esta mas una
Que sosta avans la fenizon.*

Demòran pas que dos paures vièlhs arrucats al pèu d'un paure fòc, que somnian à la vida que bolegava de son temps :

*Las vòtas de sa juvenessa
Quant li donavan de plaser !
L'agra chabreta emais la viena
Lo quite violon tot parier
Fasian virar la paisantalha
Que soquejava à fòrsa brut.*

E las fièras, e las velhadas, e tanben las milauta pòus fantasticas qu'empachavan pas d'aimar la vida. E ara ?
Lo vièlh

*Avisa, sus la chaminada,
Prep del tiron qu'es plan rolhat
Lo crucefis crubert de poscha*

*E son broston arantialat :
C'es lo crist de totes sos avis,
La pron temps que l'a pas prejat.*

Lo filh s'en es anat à la vila :

*Tornarà ben per las mortalhas
E vendre, se pòt, la maison.*

La lenga es blosa, rica — benlèu un bricon saberuda, tirant cap à çò qu'an apelat « poesia lexicala » —, los versos d'escaire, la pensada, la coneissença de l'èime popular, lo sentiment de çò que passa e trescòla, plen e prigond; totas qualitats que se tròban tanben dins una altra pèça del mème poèta *Lo chant de la fleita*, sul tèma de las sasons, e qu'es plan digna de la memòria de Paul-Loïs Grenier à quon es dedicada. Francament, la primièra corba-dòna es plan escasuda.

A las naus romanas, de mossenh Paul Lasserra de Ròcas sur Garona es, segond la definicion de l'autor, « una seguida à la glòria de las glèisas romanas dels païses d'òc ont, per amor à l'engenh de la rassa, se n'atròba mai qu'en lòc ». De l'*Espelison* al *Laus* terminal, lo poèta canta en sonets requistes la glòria, la beutat e la significacion dels edificis que semblan èstre la mèrca dreita e sencèra de la nòstra civilisacion; aquelis *florons de nòstre engenh* an conegut e partatjat son istòria urosa o malastruga; ara :

*E, simbèls coronant las ciutats occitanas,
Blassadas mantun còp, mas còrps jamais matat,
Suls ostals, sens fiblar, velhan las naus romanas.*

La bèla nau romana de sièis columnas armoniosas qu'a bastida mossenh Paul es estada flocada del gauch.

Nos arriba pro sovent de trobar que tal poèta fisèl

al concors se sap pas tirar de la rega qu'a dobèrta un brave còp, mai consi repropiar à d'òna Iolanda Cèbe, de l'Îla sur Sòrga, de portar à la Vierges un amor totjorn egal e mai tojorn nòu, pramòr qu'es vertadièr e sens artifici? Dins una fòrma que retipa sens òc cercar lo biais de las pregarias que se compausava lo pòple, cambia son còr ambe lo de la Maire, se pren sus la fauda l'Efant :

*E i agué plus avant lou jour
Qu'un grand silènci plen d'amour,
Que vostis iue que lou badèron,
Que vosti man que se crousèron,
E i agué plus sout l'estelan,
Ren qu'uno maire e soun enfant.*

Entre los ditons d'aquel Efant, que d'òna Iolanda entremene l'ulhet de Tolosa.

Demèst los genres poetics en fòrma, i a pas gaire que lo sonet à demorar viu. Se l'Academia mantèn à son cartèl la balada, es pas solament per afan de tot çò de vièlh : es qu'i a encara de monde pro adrets per manèjar coma òc cal aquel instrument malaisit. Mossenh Paul Lasserra òc fa plan veser, el que s'empòrta una mencion plan onorabla ambe sa *Balada de las meninas*. A trobat lo biais d'i clare d'una maniera sens pretension, allegra e finament esmoguda, lo laus de las meninas que valián plan milhor que non pas las *belugetas* d'ara, *que van pescar la luna al cap del carretal*.

L'Academia a votat tanben una mencion plan onorabla al casèrn *d'Estampes tolosanes* d'En Josèp Villalon, catalan que lo trebolum del temps, coma tant de sons compatriotas, a menat sus las ribas amistosas de Garona. Cada misèra pòrta son profièit, e lo doble camin que seguissen desempèi tant de sègles faidits de per

deçà e faidits de per delà diu èstre per quicòm dins la mantenença de la *germanor* catalana-occitana. En qualques images frescurets, En Villalon a sabut pintrar la gentilesa de la nòstra vila, mai que mai la de sos jardins que vertadièrament sembla pas à cap d'atra. Aquiu lo jardin de las plantas :

*Jardi públic que tens tots els encisos,
després dura jornada de treball :
l'admiro la cascada e degotall,
ànecs, cigne i ocells i moltons submisos;
tres mones, uns faisans, i coloms grisos
dansant un minuet o un altre ball.*

Se jamai me caliá quitar Tolosa — *Di omen auertant* — ne m'aniriái amb'aquelis versets à la pòcha, la de sul còr.

D'òna Chanot-Bullier, de Marselha, durbis las tiretas d'una vièlha comòda, e çò qu'i tròba es tan minhòt e catalogat am'un sentiment de la remembrança tament fin e suggestiu, que los academicians de Tolosa, gaireben totis aimadors e amassaires de tèstes, trastes e roganhons, li an autrejat la mencion onorabla :

*I a la fiolo menudo ournado de flour d'or
Ounte soul a leissa traço un degout d'essènci,
De longui broudarié, cap d'obro de paciènci,
E de coufret de letro empli jusqu'à desbord.*

I a de tot, dins aquel *Vièi mobile*, e en mai lo saberfar, la pietat e la gracia que i ajusta la poesia.

E ara, per plan faire e per èstre justes, nos caldriá encara de pajas e de miejoradas per citar e complimantar totas las òbras que s'òc meritan, e que representan gaireben totis los dialectes d'òc, dels Alps à la Gasconha e de Barcelona al Lemosin. Dins *O ! Torna-me*,

un poèta albigés que desempèi longtemps nos fa grand onor, s'encanta als remembres de l'enfança, quand son paire li fasiá de fiulèls de castanhèr; s'en va veser lo país qu'abandonèt :

*Tot ven, apichonit, se metre à mon aussada
Per pas apaurugar lo passeron tornat*

Un autre poèta ditz en bèl occitan la pietat del *Cementèri de las barcas bretonas* que se desfan abandonadas :

*Ossa de corsièrs mòrts d'aber tròp corregut
Jason...*

E sus la Miechterrana, lo remembre de sant Loïs *desplegant vèlo* inspira las estròfas titoladas *Crousado*. Lo solelhàs de la garriga flamba *Lo resson* tot bronzi-nant de la canta de la cigala, mentre que las flors, los ausèls e las bestiòtas fan la fèsta *Al mes de mai*. De Provença encara avem rebut d'òas pèças d'un poèta deleitòs :

*Devers l'aigo en pauso à la vesprado
ieu te prenrai à la brassado e toun alen
cantara li colo fres d'erbo sagrado
Lou ceu aperamount sera bandiero au vent.*

Lo soc de Nadal es lo tèma d'unis versets valents, mai mal ortografiats. Lo país de Foich nos a mandat *N'at digos pos jamès*, en bona lenga tanben mal escriuta, e la Gasconha *Lou camí dou Nouste Enrie*, loqual es la gloria màjer de Gasconha : coma diguns a pas jamai dit lo contrari, auriam aimat una inspiracion mai personala.

* * *

Cap à l'an 700 avans Jèsus-Christ, lo poèta Esiòd contava lo mit de las cinc rassas : la d'aur d'òmes diusencs, la d'argent « de lèngh pèjer », la de coire, tament maissantasses que s'entretuèron totis, una altra un pauc milhora, mai que se sap pas ont es passada, e al cap, una cinquièma : « A ! s'èra estat possible per ieu — çò ditz — de non pas viure al mièi d'aquela cinquièma rassa, e que foguèssei mòrt plus lèu o nascut mai tard : qu'es ara la rassa de fèr » : val pauc e valdrà encara mens ambe lo temps, tament que Zeus los destruirà e que Vergonha e Onor quitaràn la terra pel cèl; alavetz « contra lo mal i aurà pas cap de remèdi ». Mila sèt cents ans après, en l'an 1000 de la nòstra èra, la catastròfa anonçada pel vièlh poèta d'Eolia èra pas encara arribada, mai podiá pas èstre plan lèngh, tant lo monde èran totjorn venguts mai aules, segond çò que ne ditz l'autor de la *Vida de sant Alexis* :

*Bons fut li siecles al tens ancienor
Quer fait i ert e justise e amor...
Bons fut li siecles, jamais n'iert si vaillanz;
Vielz est e frailes, tot s'en vait declinant,
Si 'st empeiriez toz biens vait remanant.*

Es à dire : « Lo monde èra bon al temps dels ancians, que i aviá fe e justica e amor; lo monde èra bon, jamai serà pas tan valent; ara es vièlh e adalit, s'en va tot cap aval, e es vengut tan marrit que tot lo ben es en trèn de s'agotar ». E mila ans après en 1960, consi van las causas ? Pecaire ! de mal en pèjer, de sèga en matàs ! la pròva : une pèça sus d'òas del concors dels Jòcs florals, tant de las milhoras coma de las autras, es bastida sul tèma *laudatio temporis acti et deploratio praesentis* :

nòstres laureats se pòden pas consolar que lo passat sia pas mai lo present; òc planhen tot : vestits, fèstas, cresenças, mòdas, utisses, ostals : tot èra tan polit los autres còps, e ara val pas res de res. Lo monde s'en talemant embastardit, entecat, apichonit, los aujòls èran tan parfaits e nos-aus èm tan canalhas qu'es à se demandar consi podem far per suportar nòstra vergonha, nòstra aulesa, nòstra descasença. Vejam acò un pauc, consi va.

Per començar d'une causa som segur : se forçavan l'un dels ploraires del passat e mespresaires del temps d'ara à viure una sola jornada, disi pas d'un bracièr, mai d'un borgés exactament coma del temps del rei, disi pas lo rei Ciset, mai Loïs XV, e ben aquel, avans que foguèsse nèit criariá pietat e misèra.

E encara (e m'en tendrai à-n-acò) : l'idèia d'una bona pèça qu'avèm mencionada se pòt resumir atal : « los autres còps, las femnas èran plan coma òc cal per çò que portavan còfa e cotilhons; las d'ara son de res que valga, que se penchenan ambe la coeta de chaval e que pòrtan cauças ». En fait de còfa, cresi que nòstre amic pensa à la de dentèla del Tolzan. Solament, aquela còfa, a pas totjorn existit, e quand comencèt à remplaçar la *pèrna* o *pernetà* « bavolet » en tela, passèt per un atifet diabolic. Escotatz çò que ne ditz lo paire Amilhà, en 1673, dins *Lo tablèn de la vida del parfait cristian* :

*La mòrt n'a pas egard à las richas dentèlas,
O sovent, per despièt, causis de las plus bèlas...
Le veren d'un serpent, qu'es dins ta cofadura.
Tan plan que del serpent ne pòrta la figura;
D'aquel poson secrèt mantuna arma ne mòr
E de l'arma d'autrui passa dedins ton còr.*

Dins l'antiquitat, los òmes tan plan coma las femnas portavan raubetas. Son los Galeses — nòstres avis, coma cadun sap — que faguèron coneisser las cauças als Romans, las bragas, *bracae*. Mai al començament los Romans tenguèron aquel vestit per barbar, e los Italians del nòrt que lo carguèron primièrs coma mai aisit passèron per de carmentrants, de tustabatistons, e lo monde serioses se trufavan d'elis (pensi qu'es pr'acò qu'encara oèi çò que i a de mai nòble e digne dins la societat, vòli dire ritors, jutges, avocats e professors, continua à portar de cotilhons). Ambe dos mila ans de retard, las femnas de oèi s'avisan qu'aquel vestit es comòde, util, e en fait, lo mai onèste. Tot cort.

Anem, vejam : totis aquelis gemècs son pas que literatura. Ai plan pòur que los concurrents rasonen atal : « Dòna Clemença es una vièlha tataranha; doncas li pòt pas agradar que çò de vièlh e de ratumat; doncas se volèm ganhar celebrem lo vielhum e repoteguem çò de nòu ».

Brica. Farem d'abòrd remarcar que se deu pas jamai parlar de son atge à una dòna, foguèsse d'una maniera esquerrièra. Pèi, justament pramòr qu'es siès còps centenaria, l'Academia dels Jòcs Florals a de l'istòria umana una vista longa e nauta : sap que l'òme, per çò qu'es òme e non pas bèstia, a totjorn caminat, dos passes en davans e un en darrèr, cap al milhor; sap que lo Mèstre a cantat

*Vuejo nous lis esperanço
E li raive dóu jouvent,
Dóu passat la remembranço
E la fe dins l'an que vèn.*

Un bordon per la remembrança del passat, tres per l'esperança e la fe de l'avenidor. Que l'encantament de

las causas passidas sia totjorn estat e deuja totjorn demorar sorga abondosa de poesia, l'Academia òc sap, e a pas brica idèia de tampar aquela sorga. Mai sap tanben que lo jorn de oèi es bon à culhir; sap que lo concors d'ongan es plus bèl que non pas lo de l'an passat, e que lo de l'an que ven serà encara plus mannat; o ben, s'òc sap pas de segur, òc vol creser e esperar.

SOLEZA

ODE

QUI A OBTENU LE NARCISSE

PAR

M. ROGER TÈNÈZE

A LILLE

Quiconques meurt, meurt à douleur.

(VILLON)

I

*La feroja nuech de darriera
Cenc las roinas del vilajon.
De tres bòrias n'esta mas una,
Que sosta avans la fenizon.
Lei son dos vielhs que s'eschauran
A la flambor d'un fuec de bòis.
La femna bròcha de las chaussas
E quand l'espoja fai son clam,
Se dits tot siau de las paraulas
Que l'òme sembla n'auvir cap :
Diranso qu'espia dins las biòlas,*

SOLITUDE

La farouche nuit d'automne étreint les ruines du hameau. De trois fermes, il n'en reste qu'une, qui se tasse avant de finir. Deux vieillards y sont, qui se chauffent aux flammes d'un feu de bois. La femme tricote des bas. et quand la tempête pousse sa clameur, elle se dit tout bas des paroles que l'homme ne semble pas entendre : on dirait qu'il guette dans les tisons